

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Ústav romanistiky

Bakalářská práce

Evropská unie a boj proti kouření

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Drsková, Ph.D.

Autor práce: Martin Fišer

Studijní obor: Anglický jazyk a francouzský jazyk pro administrativu EU

Ročník: třetí

2008

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne:

.....

Martin Fišer

**Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Kateřině Drskové, Ph.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.**

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Historie kouření v Evropě	6
3	Důvody pro boj s kouřením	9
3.1	Zdravotní hlediska.....	9
3.1.1	Pasivní kouření.....	10
3.1.2	Zdravotní přínosy zákazů kouření.....	11
3.2	Ekonomická hlediska	13
3.2.1	Hospodářská zátěž pro stát.....	13
3.2.2	Dopady zákazů na pohostinská zařízení	14
3.3	Sociální hlediska	16
3.3.1	Postoj občanů	16
3.3.2	Vliv zákazů kouření na společnost.....	17
4	Nejefektivnější metody pro boj s kouřením	17
5	Právní předpisy týkající se zákazu kouření.....	19
5.1	Právní předpisy členů Evropské Unie	19
5.2	Právní předpisy Společenství	24
5.2.1	Nezávazná opatření pro veřejné místa a preventivní opatření	24
5.2.2	Směrnice ochraňující pracovníky.....	25
5.2.3	Zákaz tabákové reklamy	26
5.2.4	Daňová politika	28
5.2.5	Povinné prvky tabákových výrobků.....	29
5.2.6	Tabákový fond	30
6	Činnost Společenství ve prospěch prostředí bez tabákového kouře	31
6.1	Společenství a Světová zdravotnická organizace.....	31
6.2	Zelená kniha	33
6.2.1	Možné oblasti působnosti.....	33
6.2.2	Možnosti politiky	34
6.3	Reakce na zelenou knihu.....	36
6.4	Pozice Evropského parlamentu	37
7	Závěr	38
	Resumé.....	42
	Glosář.....	46
	Seznam použitých zdrojů	47
	Přílohy	50
	Anotace	52

1 Úvod

Od té doby, co se tabák dostal do Evropy, se z kouření stal bezesporu fenomén. Tabákové výrobky jsou pro spoustu lidí nezbytnou součástí dne. Podle posledního výzkumu Evropské komise s názvem „*Postoje Evropanů k tabáku*“¹ se 32% respondentů z EU-25 hlásí ke kouření. Bohužel se v četných případech staly i nevyhnutelnou součástí dne nekuřáků. Hlavní problém neskýtají nedopalky povalující se na zemi, riziko požárů ze zapálených cigaret a doutníků, ale expozice tabákovému kouři v prostředí. Laická veřejnost nazývá tento termín spíše „nepřímé kouření“ nebo „pasivní kouření“. Každý rok na následky aktivního kouření zemře jen v Evropě okolo 650 tisíc lidí a dalších 80 tisíc je zabito pasivním vdechováním kouře². Kuřáci si povětšinou uvědomují rizika, která jim může přinést aktivní kouření, daleko méně ale připouštějí neblahé zdravotní důsledky, které má kouř z jejich cigarety pro ostatní osoby v okolí – nekuřáky. Na druhou stranu ani nekuřáci pokaždé nevědí, co vše může pasivní kouření způsobit, a ti co jsou lépe informováni nemají ve většině případů na vybranou, protože v zakouřeném prostředí musí nedobrovolně pobývat, ať už na pracovištích nebo na nejrozličnějších místech veřejných. V EU-25 bylo v roce 2006 pasivnímu kouření vystaveno 32% občanů na pracovištích a dokonce 70% v restauracích, barech a hospodách³. Kuřáci, provozovatelé pohostinských zařízení a tabákové společnosti se často dovolávají svobody, jenže neříká se také, že svoboda jednotlivce končí tam, kde začíná svoboda druhého? Každý by měl mít právo zvolit si způsob života, např. zdravý život. Měl by mít člověk právo tímto způsobem zasahovat do zdraví někoho jiného? Posouzení záleží na každém z nás, neboť se jedná o otázku převážně etického charakteru. V této práci se nicméně

¹ Evropská Komise, *Attitudes of Europeans towards Tobacco*, květen 2006, http://ec.europa.eu/health/ph_information/documents/ebs_239_en.pdf, [cit. 20.2.2008]

² Evropská Komise, *World No Tobacco Day: more Europeans support smoke-free policies, new Eurobarometer reveals*, 22.05.2007, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/690>, s. 1., [cit. 20.2.2008]

³ Tamtéž, s. 25-26., [cit. 20.2.2008]

budeme soustředit na postoj Evropské unie a její aktivity související s touto problematikou.

Evropská unie bojuje proti kouření již od roku 1989, kdy například zakázala tabákovou reklamu v televizi. V posledních letech, s příchodem dalších nových lékařských poznatků, ekonomických a společenských zkušeností plynoucích ze zavedení úplných zákazu kouření v některých státech USA a koneckonců i z některých evropských zemí, sílí ve Společenství diskuze, jak jednat dále. Tato práce si klade za cíl popsat stávající důvody zákazů, proč a do jaké míry omezovat kouření, zhodnotit nezbytnost a případnou přínosnost zákazů na nadnárodní úrovni. V největší části se ovšem budeme snažit dobrat se současného stavu diskuze, jakožto i přijatých opatření a vyvodit předpoklad dalšího vývoje boje Evropské unie proti kouření.

2 Historie kouření v Evropě

Může tomu být už okolo 8 tisíc let, co tabák roste na zemi. Věří se, že se začal pěstovat někdy před 6 tisíci lety př. n. l. v Americe a kouřit a žvýkat o 5 tisíc let později, ale soustředíme se na evropský prostor.

Prvními Evropany, kteří se roku 1492 setkali s tabákem a procesem kouření, byly členové posádky Kryštofa Kolumba na výpravě za objevením nového kontinentu. Prvního listopadu přistáli na Kubě a Rodrigo de Jérez a Luis de Torres byli vysláni k místnímu vládci, aby s ním vyměnili různé druhy zboží. Po návratu z výpravy hlásili, že se setkali s domorodci, kteří sbírali a sušili listy nějaké

byliny, zapalovali je a spolu s vlastním dechem nasávali kouř. Ty sušené listy pocházeli z rostliny *Nicotiana tabacum*.⁴

Po svém návratu do Španělska to byl právě Jerez, který vyděsil místní obyvatele když viděli, jak mu kouř stoupá od úst. Inkvizice si myslela, že je posedlý ďáblem a odsoudili ho k 7 letům žaláře. Trochu ironická může být skutečnost, že v době jeho propuštění na svobodu bylo už kouření ve Španělsku na denním pořádku. Jerez byl s nadsázkou prvním Evropanem, kterému bylo pomoheno zbavit se jeho začínajícího návyku. Jedním z důvodů vedoucích lidi ke kouření byla domnělá léčivá síla tabáku. Věřilo se, že zdánlivý pocit tepla při inhalaci kouře je schopen vyléčit chřipku a nachlazení. Další si jím léčili syfilis. Na tabák a ozdravný kouř bylo obecně nahlíženo jako na všelék. Rovněž to byl samotný kouř, který lidi uchvacoval a také jakýsi tajemný magický status tabáku, jakožto rostliny z nového kontinentu. Vzhledem k rychle vznikajícím plantážím v Americe nezůstal tabák pouze ve Španělsku. Kouření se rozšířilo a stalo se módou v Portugalsku, Anglii, Holandsku a v pol. 16. století ji představil francouzskému dvoru Jean Nicot (právě po něm byly pojmenovány Nikotin a *Nicotina*⁵). Tabák se stal výborným byznysem. Rober Harcourt se zcela jistě nemýlil, když roku 1613 prohlásil: „Tabákové zboží (tak žádané a vytoužené) přinese stejný užitek i zisk..., jaký Španělé získali z těch největších a nejbohatších stříbrných dolů v Indii, a to pokud bereme v úvahu cenu obého.“⁶ Cesta tabáku pokračovala dále. „Do Čech se dostal tabák a s ním spojená kuřácká vášeň pravděpodobně s císařem Rudolfem II. a s jeho španělskými dvořany.“⁷ Můžeme se domnívat, že v druhé polovině 17. století bylo kouření celoevropským fenoménem.

.

Na počátku 17. století se zároveň začínají vést debaty o škodlivosti kouření, nicméně nejsou to ony, kvůli kterým se některé státy rozhodly omezovat kouření. Roku 1604 bylo kouření na popud Jakuba I. zakázáno v Anglii. Považoval ho za

⁴Gately, I.: *Tobacco: The Story of How Tobacco Seduced World* (New York, 2001), s. 1-20.

⁵Gilman, S., Zhou X.: *Příběh kouře: člověk od úsvitu dějin až po současnost*, s. 6-12.

⁶cit. podle Gilman, S., Zhou X.: *Příběh kouře*, s.10-11.

⁷cit. podle Hrych, E a kol.: *Slavná historie tabákového dýmu*, s. 31.

barbarský zvyk převzatý od domorodých Indiánů a za příčinu ztráty lesku Anglie. Kouření se v této době praktikovalo ve všech vrstvách společnosti. Přestávalo být doménou šlechty, stalo se velice populární mezi dělnictvem. Jakub I. se domníval, že tento zlozvyk vede ke ztrátě morálky, k zahálce a že je ohrožen společenský řád. V Rusku platil zákaz kouření celé 17. století, v Prusku celé 18. století. Hlavním postihem za porušení bylo bičování, někdy i kastrace. Hlavními důvody pro zákazy v těchto zemích byla bezpečnost. Hrozilo, že od jednoho nedopalku lehne popelem třeba celé město. Přes tyto omezení lidé kouřili dále, okusili potěšení a nechtělo se jim přestat. Když vládci zjistili, že nedokáží kouření potlačit, rozhodli se jej kontrolovat s pomocí státních monopolů, které jim přinesly bohatství a zároveň i částečně snížily společenské napětí.⁸ Tabákový průmysl se postupně stal pro velkou většinu evropských států výraznou příjmovou položkou.

Přestože kouření tabáku během století přestalo být výsadou šlechty a stalo se normou, málokdo by odhadoval jakého rozšíření se tomuto fenoménu dostane. V roce 1843 začal francouzský tabákový průmysl vyrábět drcený tabák v jemných papírcích, pro nějž Francouzi vynalezli název „cigarette“. V roce 1878 byl už na světové výstavě v Paříži představen první stroj na balení cigaret.⁹ Společně s pokroky v oblasti transportu, v počtu vyrobených cigaret, v rychlosti balení a stále silnější reklamou, která se neváhala zaměřit i na děti a ženy, se měla z kouření stát móda dostupná každému, vždy a všude. Tak se i stalo. Přestože na konci 19. století bylo už poměrně jasné, že kouření má spojitost s různými onemocněními, stále se nejvíce spojovalo s morálním úpadkem. Až poválečné epidemiologické studie rakoviny plic Richarda Dolla přesvědčila americké i britské autority, že kouření je škodlivé. Přibližně i v této době začínají kampaně veřejného zdravotnictví proti kouření.¹⁰ Dnes je zbytečné spekulovat, jaké místo by ve společnosti mělo kouření, nebýt mýtů doprovázejících jeho vstup na evropskou půdu, kdyby přišly dostatečné lékařské studie dříve, kdyby tabáková

⁸ Gilman, S., Zhou X.: *Příběh kouře: člověk od úsvitu dějin až po současnost*, s. 13-17.

⁹ Hrych, E. a kol.: *Slavná historie tabákového dýmu*, s. 38.

¹⁰ Gilman, S., Zhou X.: *Příběh kouře: člověk od úsvitu dějin až po současnost*, s. 25-26.

reklama nikdy neexistovala a nebo dokonce, kdyby Kryštof Kolumbus neobjevil Ameriku a tabák. Historie se vyvíjí a dnes je nejdůležitější přisoudit tabáku to správné místo. K tomu, abychom ho mohli najít, potřebujeme znát nejrůznější pohledy na tabák a kouření jako takové, potřebujeme zjistit, co kouření způsobuje, ale také jaký dopad by mělo jeho omezování.

3 Důvody pro boj s kouřením

3.1 Zdravotní hlediska

Vliv kouření na zdraví je v současné době již rozsáhle zdokumentován. V této práci nebudeme tyto informace podrobně a zdlouhavě opakovat a odůvodňovat, pouze je shrneme. Běžný kuřák většinou žije o dva a půl roku¹¹ až o 10 let méně¹² než nekuřák.¹¹ Téměř polovina mužů kuřáků zemře v důsledku nemoci vzniklé z kouření.¹³ Hlavním důvodem pro tyto faktory je, že tabákový kouř obsahuje více než 4 tisíce chemikálií včetně 69 známých karcinogenů jako je formaldehyd, arzenik, benzen a radioaktivní polonium 210.¹⁴ A přestože existují jisté ojedinělé pozitivní vlivy kouření na lidské zdraví, u kuřáků je například méně častý výskyt

¹¹ Ferrucci, L. a kol.: *Smoking, physical activity, and active life expectancy*, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/sites/entrez>, [cit. 20.1.2008]

¹² *Mortality in relation to smoking: 50 years' observations on male British doctors*, <http://www.bmj.com/cgi/content/abstract/328/7455/1519>, [cit. 20.1.2008]

¹³ Doll, R. a kol.: *Mortality in relation to smoking: 40 years' observations on male British doctors*, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/7755693>, [cit. 20.1.2008]

¹⁴ *Involuntary smoking*, <http://www.inchem.org/documents/iarc/vol83/02-involuntary.html>, [cit. 22.1.2008]

Parkinsonovy nemoci,¹⁵ vládne ve zdravotnických kruzích vzájemná shoda o škodlivosti druhotného kouření a jeho návykovosti.¹⁶

3.1.1 Pasivní kouření

Hlavním důvodem, proč se některé země EU a stejně tak i samotná Evropská unie snaží omezit kouření, je expozice občanů tabákovému kouři v prostředí, tedy pasivní kouření. Výzkum již přinesl vědecký důkaz, že škodí a způsobuje stejné obtíže jako přímé kouření. Světová zdravotnická organizace si nechala vypracovat studii, která prokázala, že nekuřáci jsou při pasivním kouření vystaveni stejným karcinogenům jako aktivní kuřáci.¹⁷

Největším problémem není, že kouření způsobuje stárnutí kůže. Můžeme vyjmenovat daleko závažnější choroby nebo dysfunkce. Škodlivé látky tabákového kouře mohou poškodit spermie a způsobit neplodnost.¹⁸ Dalším populačně nepříznivým faktem je riziko potratu nebo předčasného porodu¹⁹ a v neposlední řadě může být příčinou syndromu náhlého úmrtí dítěte.²⁰ Člověku

¹⁵ Allam, M. a kol.: *Smoking and Parkinson's disease: systematic review of prospective studies*, <http://www.inchem.org/documents/iarc/vol83/02-involuntary.html>, [cit. 20.1.2008]

¹⁶ *United States of America vs. Philip Morris, Inc.*, <http://www.tobacco.neu.edu/litigation/cases/DOJ/20060817KESSLEROPINIONAMENDED.pdf>, [cit. 22.1.2008]

¹⁷ *Disparity in Protecting Food Service Staff from Secondhand Smoke*, <http://releases.usnewswire.com/GetRelease.asp?id=28683>, [cit. 25.1.2008]

¹⁸ *Securing Good Health for the Whole Population*, http://www.hm-treasury.gov.uk/consultations_and_legislation/wanless/consult_wanless04_final.cfm, [cit. 25.1.2008]

¹⁹ *Preterm delivery and exposure to active and passive smoking during pregnancy: a case-control study from Italy*, http://www.hm-treasury.gov.uk/consultations_and_legislation/wanless/consult_wanless04_final.cfm, [cit. 24.1.2008]

²⁰ *The Health Effects of Secondhand smoke*, <http://www.surgeongeneral.gov/news/speeches/06272006a.html>, [cit. 25.1.2008]

pobývajícím v zakouřeném prostředí hrozí různá srdeční onemocnění,²¹ kardiovaskulární onemocnění, rakovina plic, zhoršení nemocí poškozujících dýchací ústrojí (jako je astma a bronchitida²²), rakovina prsu,²³ rakovina jater²⁴ atd.. Zdravotní studie ukázaly, že riziko onemocnění rakovinou plic se u nekuřáků žijících s partnerem - kuřákem zvýšilo o 20-30% a lidem vystaveným tabákovému kouři na pracovišti o 16-19%.²⁵

Čím déle je člověk vystaven tabákovému kouři, tím větší je i riziko onemocnění, proto je dnes hlavní prioritou snížit počet míst, kde se může kouřit. Evropská unie doufá, že když odstraní kouření z veřejných míst a pracovišť, pomůže tak nejen lidem, kteří jsou nedobrovolně nuceni vdechovat nebezpečné látky z tabákového dýmu, ale zároveň posílí u kuřáků pocit, že kouření je něco nenormálního a ne běžného. Dalším přínosem takovéto politiky je i fakt, že mládež, tak často podléhající vzorům, bude s kouřením experimentovat méně častoji nemaje od koho tento zvyk „odkukat“.

3.1.2 Zdravotní přínosy zákazů kouření

Vzhledem k tomu, že v některých státech už byly prosazeny úplné zákazy kouření a vznikly nejrůznější studie, můžeme zhodnotit jejich přínos. Zákaz kouření v barech, hospodách a restauracích může významně zvýšit kvalitu

²¹ Steenland, K.: *Passive smoking and the risk of heart disease*, <http://jama.ama-assn.org/cgi/content/abstract/267/1/94>, [cit. 26.1.2008]

²² Bartelink, H.: *European Code Against Cancer and scientific justification*, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/12853336>, [cit. 30.1.2008]

²³ Cui, Y. a kol.: *Cigarette smoking and breast cancer risk: update of a prospective cohort study*, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16773435>, [cit. 30.1.2008]

²⁴ Lipworth, L. a kol.: *The epidemiology of renal cell carcinoma*, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/17085101>, [cit. 30.1.2008]

²⁵ Straif, K. a kol.: *Tobacco smoking and cancer: a brief review of recent epidemiological evidence*, <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15552776>, [cit. 30.1.2008]

ovzduší v těchto zařízeních. Studie z roku 2004 ukázala, že znečištění ovzduší v pohostinských zařízeních bylo devětkrát menší v New York City, kde již zákaz platil, než v sousedním New Jersey, kde zákon nebyl prosazen.²⁶ Zlepšená kvalita vzduchu se odráží na úbytku koitininu, druhotného produktu nikotinu, v těle. Hladina koitininu je dobrým indikátorem, kolik se cigaretového kouře dostalo do těla.²⁷ Například u zaměstnanců (jak kuřáků tak i nekuřáků) norských provozoven, kde se zákaz dodržoval, testy ukázaly jeho sníženou hodnotu²⁸.

Dalším souvisejícím pozitivním faktorem je snížení výskytu srdečních zástav. V prvních 18 měsících od zákazu v roce 2003 v Pueblu (Colorado) místní nemocnice zaznamenala o 27% méně těchto případů. Naopak v sousedních městech bez kuřáckých zákazů žádný pokles nezaznamenaly²⁹. Podobné zkušenosti zažívají i jinde. Podle jedné studie uveřejněné v revue Journal of the American Association klesl od úplného zákazu kouření počet hospitalizací pacientů s infarktem v Itálii ve věku 35-64 let o 11,2%. U lidí ve věku 65-74 let o 7,9%.³⁰ Další studie ze Skotska ukazuje dokonce 17% pokles.³¹ I za velmi krátkou dobu lze pozorovat příznivé výsledky protikuřácké politiky. Můžeme uvést i další, jako je zlepšená funkčnost plic, lepší krevní oběh, menší riziko potratů atd.. Tyto fakty by měly stačit jako dostatečný motivační prvek pro členské státy a i pro celou Evropskou unii, přesto nesmíme opomenout i další.

²⁶Study Finds That New Jersey Bars and Restaurants Have Nine Times More Air Pollution than Those in Smoke-Free New York,

http://www.umdnj.edu/about/news_events/releases/04/r041214_bars.htm, [cit. 28.1.2008]

²⁷The smoking ban has led to healthier workplaces in the hospitality industry, according to Cancer Research UK, <http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/7022716.stm>, [cit. 28.1.2008]

²⁸Fladseth, G.: Airborne exposure and biological monitoring of bar and restaurant workers before and after the introduction of a smoking ban,

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16528420?dopt=Abstract> [cit. 27.1.2008]

²⁹Reduction in the Incidence of Acute Myocardial Infarction Associated with a Citywide Smoking Ordinance, <http://www.americanheart.org/presenter.jhtml?identifier=3043008>

³⁰Le nombre d'infarctus a baissé de plus de 11% en Italie depuis l'interdiction de fumer, <http://sante-medecine.commentcamarche.net/actualites/le-nombre-d-infarctus-a-baisse-de-plus-de-11-en-italie-depuis-l-interdiction-de-fumer-101305-actualite.php3> [cit. 20.2.2008]

³¹Scots smoke ban "improved health",

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/scotland/edinburgh_and_east/6986554.stm [cit. 20.2.2008]

3.2 Ekonomická hlediska

3.2.1 Hospodářská zátěž pro stát

Jakou zátěž představuje kuřák pro stát? Zaměříme se nejprve na výdaje zdravotní péče na léčbu kuřáků. Většinou zaznívají dvě hlediska. První „pro-kuřácké“ tvrdí, že kuřáci se většinou nedožívají takového věku, aby se u nich projevíly chronické a na léčbu nákladné nemoci. Druhé „proti-kuřácké“ hledisko zase zastává názor, že chronické nemoci se projevují u kuřáků dříve a více tak zatěžují rozpočet státní zdravotní péče. Těžko se zde můžeme dopátrat pravdy. Existují sice jisté studie ze Spojených států, které potvrzují spíše druhý „proti-kuřácký“ pohled, ale vzhledem k rozdílům mezi zdravotním systémem USA a většinou evropských systémů je těžké tyto zkušenosti vztáhnout na evropský prostor. Domnívám se, že diskuze by se měla soustředit především na to, jak kouření omezit a ne jestli je kuřák ekonomickou zátěží pro stát. Nesmíme zapomínat, že kouření je návykové a spousta lidí nedostala potřebnou pomoc ani informace o tom, že si ničí zdraví. Stát by měl do jisté míry nést odpovědnost za zdraví svých občanů. Ne vždy tomu tak bylo a ve spoustě zemí stále není.

Jedním z důvodů, proč se některé členské státy nezasazují o boj proti kouření jako jiné, je především spotřební daň na tabák, která představuje pro státní pokladny slušný příjem. V roce 1999 tato daň tvořila 6% státních příjmů v České Republice, 7% v Polsku a 9% v Řecku.³² Státy se bojí, že velký pokles aktivně kouřících občanů, ať už kvůli zákazům nebo zvyšování daní na tabákové výrobky,

³² Evropská komise: *Zelená kniha. K Evropě bez tabákového kouře: možnosti politiky na úrovni EU*, 30.01.2007, http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/Tobacco/Documents/gp_smoke_cs.pdf, s. 8., [cit. 23.2.2008]

by vedl k ekonomické ztrátě. Studie Německého centra pro výzkum rakoviny v Heidelbergu došla k opačnému závěru. Zvyšování daně sice opravdu vedlo ke snížení spotřeby tabáku o 12%, ale odhaduje, že nárůst daně přesto ušetří ekonomice a zdravotnímu systému 2,2 miliardy eur.³³ Evropská komise také kontruje jiným stanoviskem: „Zavedením zákazu kouření by se spolu se snížením celospolečenských nákladů souvisejících s kouřením zvýšil disponibilní příjem domácností kuřáků a prostřednictvím příjmů z DPH plynoucích z alternativních investic a výdajů těchto domácností by se částečně nahradila ztráta původních příjmů.“³⁴ I přes tyto pozitivní pohledy se nedá s jistotou říci, že by plošný zákaz kouření na veřejných místech a pracovištích a další politiky vedoucí k omezení kouření nezpůsobily jistou ztrátu některým státům. Chybí komplexní studie k jejichž vypracování je potřeba ještě čas a zkušenosti v dlouhodobém měřítku. Přesto se domnívám, že je to otázka hlavně priorit a s vědomím zdravotních rizik spojených s kouřením by se dalo s jistotou nadsázkou zeptat: „peníze nebo život?“.

3.2.2 Dopady zákazů na pohostinská zařízení

Diskuze okolo dopadů zákazů na pohostinská zařízení je jedna z nejvášnivějších a také nejvíce matoucích. Najdete spoustu studií a novinových článků, které přesvědčivě tvrdí, že zákazy způsobily nebo způsobí významný pokles příjmů v restauracích a barech. Není proto důvod divit se majitelům, že se plošného zákazu obávají. Bohužel za tyto negativní prognózy mohou často tabákové společnosti, které tyto studie financovaly a není překvapením, že informace v nich

³³ *Auswirkungen der Tabaksteuererhöhungen von 2002 bis 2004*, http://www.tabakkontrolle.de/pdf/Tabaksteuererhoehungen_2002_2004.pdf, [cit. 23.2.2008]

³⁴ Cit. Evropská komise: *Zelená kniha. K Evropě bez tabákového kouře: možnosti politiky na úrovni EU*, 30.01. 2007, http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/Tobacco/Documents/gp_smoke_cs.pdf, s. 8., [cit. 24.2.2008]

obsažené jsou častěji především sugestivní než vědecké. Na tento fakt jako první výrazněji upozornila zpráva „*Smoke free Europe makes economic sense*“.³⁵ Stejný dokument zároveň přináší své vlastní důkazy, vycházejí z údajů irského Centrálního statistického úřadu. Měsíc po zavedení úplného zákazu kouření v Irsku klesly sice příjmy pohostinských zařízení o 3,2%, ale ne o 15%, 20% nebo dokonce 25%, jak uvádějí jiné zdroje.³⁶ Tento pokles nemusel být ale zaviněn úplným zákazem kouření, ale konstantním snižováním tržeb irských barů a také zvýšenou cenou nápojů.³⁷ Neprokázal se tedy téměř žádný nepříznivý trend, ale nesmíme zapomínat, že Centrální statistický úřad vydává plošné údaje. U pohostinských zařízení specializujících se na prodej jídel je pravděpodobné zvýšení tržeb, naopak bary, pivnice a herny, jejichž největší část příjmů tvoří prodej alkoholických nápojů, se mohou obávat poklesu³⁸. Státy u nichž se tradičně vyskytuje velká spotřeba alkoholu, by proto měly předvídat možné těžkosti. K zamyšlení stojí určitě otázka, jestli by stát, popřípadě Evropská unie, neměla uvolnit prostředky pro nejpostiženější zařízení, které by napomohly provozovatelům se například přeorientovat na jiný druh podnikání.

³⁵ Smoke free partnership: *Smoke free Europe makes economic sense*, květen 2005, http://www.smokefreepartnership.eu/IMG/pdf/Smokefree_Europe_makes_economic_sense.pdf, [cit. 18.2.2008]

³⁶ Tobacco Manufacturers association, <http://www.the-tma.org.uk/>, [cit. 16.2.2008]

³⁷ Smoke free partnership: *Smoke free Europe makes economic sense*, květen 2005, http://www.smokefreepartnership.eu/IMG/pdf/Smokefree_Europe_makes_economic_sense.pdf, [cit. 18.2.2008]

³⁸ Disparity in Protecting Food Service Staff from Secondhand Smoke Shows Need for Comprehensive Smoke-Free Policies, <http://releases.usnewswire.com/GetRelease.asp?id=28683>

3.3 Sociální hlediska

3.3.1 Postoj občanů

Zpráva *Postoje Evropanů k tabáku*³⁹ přináší spoustu zajímavých poznatků, shrňme si ty nejdůležitější. V Evropské Unii je 32% kuřáků, 21% bývalých kuřáků a 47% občanů, kteří nikdy nekouřili. Jaký je jejich názor na zákazy kouření, které se v posledních letech stále častěji objevují v legislativě různých států? Plných 88% evropských občanů je pro zákazy kouření na uzavřených pracovištích, z toho 96% v Švédsku a Irsku, tedy v zemích, kde již fungují. Rovněž 88% občanů souhlasí se zákazem na uzavřených veřejných místech. Trochu slabší, ale přesto převažující podpora se dostává zákazům v restauracích - 77%. V této statistice jsou pozorovatelné velké rozdíly mezi členskými státy, které již úplný zákaz prosadily (Irsko -95%, Švédsko – 93%, Itálie – 90%) a státy, které doposud takovýmito zákony nedisponují (Česká republika – 59%, Rakousko – 63%). Nejméně oblíbený je zákaz v barech nebo hospodách. Souhlasí s ním 66% respondentů. Nejslabší podpory se mu opět dostává z České republiky (42%) a Rakouska (45%) a nejsilnější od států s již platnou legislativou – Itálie (89%) a Irsku (92%). Poselství těchto statistik je jasné: je třeba jednat. Evropská Unie má na své straně nejsilnější argument – veřejné mínění. Občané si zákaz přejí.

³⁹Evropská komise: *Attitudes of Europeans towards Tobacco*, květen 2007, http://ec.europa.eu/health/ph_information/documents/ebs_239_en.pdf, [cit. 10.1.2008]

3.3.2 Vliv zákazů kouření na společnost

Zákazy kouření na veřejnosti a pracovištích, stejně tak i další opatření protikuřáckých politik, se neobejdou bez diskuzí – projednávajících diskuzí, z nichž vznikají, a hodnotících diskuzí, které následují. Nehledě na další hlediska, právě samotné diskuze jsou důležitým prvkem v boji proti tabáku, protože zvyšují informovanost lidí o nebezpečích plynoucích z aktivního i pasivního kouření. Kouření se postupně dostává na okraj společenského života a přestává být jeho doménou, už není považované za normální. Tento fakt může mít několik velmi pozitivních důsledků. Kuřáci jsou více motivováni a tlačeni k rozhodnutí přestat kouřit a zároveň mohou pocítovat silnější podporu od okolí. Pokud si budou kuřáci plně uvědomovat nebezpečí pasivního kouření, může je to odradit od kouření v přítomnosti jiných osob, zvláště těhotných žen a dětí. Zákazy a s ním zvýšené povědomí společnosti o škodlivosti tabákového kouře může také dodat argumenty a sebevědomý pocit oprávnění nekuřákům, kteří žijí v domácnostem, kde se kouří. Je také velká pravděpodobnost menšího počtu začínajících kuřáků hlavně z řad dětí a mládeže.

4 Nejefektivnější metody pro boj s kouřením

I když je v této práci kladen hlavní důraz na současně nejvíce viditelný a diskutovaný boj proti pasivnímu kouření skrze zákazy kouření na uzavřených veřejných místech a pracovištích, nesmíme opomínat celkový charakter tohoto boje. Pokud mají mít takovéto zákazy na nadnárodní úrovni šanci projít skrze legislativní procedury, musí se jim dostávat podpory, která by zase nebyla možná bez celkového oslabení kouření. Pouze díky komplexnímu zásahu společenství je

možné dojít k Evropě bez tabákového kouře, k odstranění kouření z veřejných prostor a pracovišť.

Jakými metodami je možné oslabit pozici tabákových společností, snížit popularitu kouření a zredukovat konzumaci tabákových výrobků na minimum? Shrňme si základní strategie a zhodnoťme jejich potencionální přínos podle dokumentu Evropské Komise *Tabák nebo zdraví v Evropské unii*⁴⁰ a *Zprávy ke globální tabákové epidemii* Světové zdravotnické organizace,⁴¹ protože se vzácně shodují a Společenství z názorů obou institucí vychází.

- Zvyšování daní na tabákové výrobky.
 - o Navýšení daně o 10% sníží obecně konzumaci tabáku o 4%.
 - o Ze snížené konzumace profitují především mladí a chudí lidé.
 - o Přes sníženou konzumaci tabákových výrobků se zvýší příjmy státu ze spotřební tabákové daně zhruba o 7%.
- Úplný zákaz reklamy, propagace a sponzorování tabákových výrobků a společností.
 - o Větší motivace kuřáků skončit s kouřením.
 - o Úplný zákaz reklamy může omezit kouření až o 7%.
 - o Zbaví kouření mýtu „pohodového a šťastného života“.
 - o Pozitivní vliv především na mladé.
- Lepší informace pro spotřebitele, veřejné informační kampaně, varování na tabákových výrobcích.
 - o Asociování tabáku jako nebezpečné a návykové látky.
 - o Výchova kuřáků k ohleduplnosti a uvědomělosti.

⁴⁰ Evropská komise: *Tobacco or health in the European Union*, listopad 2004, http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/Tobacco/Documents/tobacco_fr_en.pdf s. 139-142., [cit. 12.2.2008]

⁴¹ Světová zdravotnická organizace: *Report on the global tobacco epidemic*, 2008, http://www.who.int/tobacco/mpower/mpower_report_full_2008.pdf s. 23-42., [cit. 12.2.2008]

- o Celková lepší podpora veřejných zákazů.
- o Posílí diskuzi.
- Nabídnout kuřákům pomoc
 - o Pomůže hlavně těžce závislým kuřákům.
 - o Uvědomění, že je možnost a potřeba se léčit.
 - o Především dlouhodobý přínos.
- Zákazy na veřejných místech a pracovištích
 - o Ochrana nekuřáků před pasivním kouřením.
 - o Denormalizace kouření.

V předchozích kapitolách jsme popsali důvody vzniku boje proti kouření. V této kapitole jsme nastínili jeho obecné strategie. V zemích, kde tyto metody uplatňují, jsou viditelné výsledky. Podívejme se, jaká je situace v jednotlivých členských státech Evropské unie, kolika se již podařilo prosadit nejdůležitější bod – úplné zákazy na uzavřených veřejných místech a pracovištích - a následně na legislativu vycházející z nadnárodní Evropské unie.

5 Právní předpisy týkající se zákazu kouření

5.1 Právní předpisy členů Evropské Unie

Irsko se v březnu roku 2004 stalo první evropskou zemí, která prosadila účinný zákon zakazující kouření na všech uzavřených veřejných místech a na všech

pracovištích včetně barů a restaurací. Inspirovalo tak další země k posílení zákonů ve prospěch prostředí bez kouře. Irsko s určitými právními výjimkami následovaly další země, např.: 10. ledna 2005 Itálie, 1. března Malta, 1. června 2005 Švédsko, Velká Británie – Skotsko 26. března roku 2006, Severní Irsko a Wales 1. dubna 2007 a Anglie 1. července 2007, 15. srpna 2007 Dánsko. Poslední zemí, která přijala do své legislativy úplný zákaz kouření je zatím Francie a to 1. ledna 2008. V Nizozemsku a Rumunsku začne platit 1. července 2008. Stále také ale existuje velký počet zemí, kde existují jen nedostatečná opatření, která kouření zakazují spíše formálně než průkazně a kde to v dalších letech nevypadá na nějakou radikální změnu situace. Mezi tyto státy patří například Polsko, Česká Republika, Rakousko a Řecko.

Ve většině zemí je zakázáno kouření na důležitých veřejných místech jako jsou zdravotní střediska, zařízení státní správy atd.. Právní rámec je u mnoha států též doplněn samoregulačními opatřeními, tzn. že pracoviště, školy, nemocnice a další místa se mohou rozhodnout sami, zda zakázat kouření. Podrobnosti o jednotlivých legislativních opatřeních všech států Evropské Unie jsou uvedeny v tabulce níže.

Země	Zákaz kouření ⁴²⁴³⁴⁴
Belgie 	Veřejná místa: od 1. ledna 2006 úplný zákaz kouření na veřejných místech a od 1. ledna 2007 i v restauracích. V kavárnách a barech je kouření tolerováno. Pracoviště: platí zákaz od 1. ledna 2006.
Bulharsko 	Veřejná místa: od roku 1974 zákaz kouření na veřejných místech. Pracoviště: platí zákaz od roku 2005.

⁴²Newropeans Magazin: *Les interdictions de fumer en Europe*, 21.únor 2006, http://www.newropeans-magazine.org/index.php?option=com_content&task=view&id=386&Itemid=84, [cit. 21.2.2008]

⁴³*La loi anti-tabac en Europe*, <http://www.loi-anti-tabac.fr/la-loi-en-europe.html#france>, [cit. 21.2.2008]

⁴⁴*Le tour d'Europe des législations antitabac*, 08.02.2008, http://www.axasante.fr/dossiers/Actualites_Sante_Janvier/Le_tour_d_Europe_des_legislations_antitabac, [cit. 21.2.2008]

Země	Zákaz kouření ⁴²⁴³⁴⁴
Česká Republika 	Veřejná místa: od ledna 2006 částečný zákaz v barech a restauracích a úplný na všech ostatních veřejných místech.
Dánsko 	Veřejná místa: zákaz kouření od 15. srpna 2007, včetně kaváren a barů. Sekce pro kouření jsou možné při ploše více než 100 metrů čtverečních. Pracoviště: zákaz platí od 15. srpna 2007. Osoby, které nesdílí kancelář s žádným kolegou, mohou kouřit.
Estonsko 	Veřejná místa: od roku 2005 zákaz kouření na veřejných místech a od roku 2007 v barech a restauracích s několika výjimkami – možnost pro ventilovaný kuřácký prostor. Pracoviště: zákaz od roku 2005 s výjimkou odděleného a ventilovaného místa.
Finsko 	Veřejná místa: zákaz kouření od června 2007. Mohou být zřízené kuřácké prostory, za podmínky, že jsou úplně neprodyšné. Zákaz kouření do 18 let. Částečný zákaz v barech a restauracích. Oddělená a ventilovaná místnost pro kuřáky bude možná od června 2009. Pracoviště: úplný zákaz s výjimkou oddělené a ventilované místnosti.
Francie 	Veřejná místa : po zákoně z 10. ledna 1991, („zákon Évin“) který stanovil principy zákazu kouření na všech veřejných místech, platí od 1. ledna 2008 úplný zákaz kouření ve všech kavárnách, restauracích, diskotékách, kasinech. Pracoviště: úplný zákaz od 1. ledna 2008.
Irsko 	Veřejná místa: od 29. března 2004 úplný zákaz kouření ve všech hospodách, diskotékách, vlacích, letadlech, autobusech... Pracoviště: od 29. března 2004 je zakázáno kouřit na všech pracovištích.
Itálie 	Veřejná místa: od 10. ledna 2005 zákaz na všech veřejných místech s výjimkou ventilovaných a oddělených kuřáckých prostor. Pracoviště: zákaz od 10. ledna 2005.
Kypr 	Veřejná místa: od roku 2002 zákaz kouřit na veřejných místech, částečný zákaz v restauracích a kavárnách – možnost mít jednu oddělenou kuřáckou místnost se speciální ventilací. Zákaz kouření se týká i soukromých vozidel, pokud se zde vyskytuje pasažér mladší 16 let. Pracoviště: zákon předpokládá, že každá společnost ustanoví své vlastní nařízení.
Litva 	Veřejná místa: úplný zákaz, pokuta až do výše 1400 euro. Pracoviště: od 1. ledna 2007 úplný zákaz.

Země	Zákaz kouření ⁴²⁴³⁴⁴
Lotyšsko 	Veřejná místa: zákaz platí od roku 2002. V restauracích a kavárnách jsou zřízeny kuřácké prostory. Zákaz kouřit do desíti metrů od administrativní budovy. Pracoviště: úplný zákaz s výjimkou uzavřených a ventilovaných místností.
Luxemburg 	Veřejná místa: od 6. září 2006 se zákaz kouření týká restaurací, snack barů, čajoven a podobných zařízení, ale ne kaváren podávajících jídlo. Zde je zákaz pouze od 12-14 hod. a od 19-21 hod. Další nuance se týká restaurací, které zřídily kuřárnu. Pracoviště: částečný zákaz od září 2006.
Maďarsko 	Veřejná místa: od roku 1999 zákaz kouření na všech veřejných místech. Prostory pro kuřáky a nekuřáky jsou povinné od května roku 2004. Zákaz prodeje tabáku mladším 18 let. Pracoviště: pracoviště může být vyhlášeno za nekuřácké, pokud většina zaměstnanců souhlasí.
Malta 	Veřejná místa: celkový zákaz od března 2005 s výjimkou uzavřených a ventilovaných místností. Pokuta až do výše 1250 euro. Pracoviště: zákaz od roku 2004.
Německo 	Veřejná místa: od 1. ledna 2008 je v 8 regionech ze 16 zakázáno kouřit v barech, restauracích a diskotékách. Majitelé restaurací mohou zachovat jednu „kuřáckou“ místnost za podmínky, že bude oddělena od té pro nekuřáky. Pouze Bavorsko se rozhodlo úplně zakázat kuřácké zóny. Pracoviště: zaměstnavatelé musí přijmout nezbytné opatření, aby ochránili zaměstnance proti negativním důsledkům pasivního kouření.
Nizozemsko 	Veřejná místa: úplný zákaz s tolerancí odděleného a zároveň ventilovaného prostoru pro kuřáky vstoupí v platnost 1. července 2008. Pracoviště: zákaz od 1. ledna 2004.
Polsko 	Veřejná místa: zákaz kouření ve veřejných budovách, kavárnách a restauracích s výjimkou kuřáckých zón. Zákaz kouření v dopravních prostředcích, ale pouze v případě, když cesta trvá méně než hodinu.
Portugalsko 	Veřejná místa: částečný zákaz. Existují kuřácké zóny v divadlech a kinech. 3. května 2007 Parlament odhlasoval zákon zakazující kouřit na většině veřejných místech s výjimkou baru a restaurací větších než 100 metrů čtverečních, které mohou zřídit nekuřácké zóny. Zákon zřejmě vstoupí v platnost v roce 2008. Pracoviště: částečný zákaz.

Země	Zákaz kouření ⁴²⁴³⁴⁴
Rakousko 	Veřejná místa: zákaz s výjimkou restaurací a barů, kde platí částečný zákaz. Pracoviště: platí zákaz od roku 2005.
Rumunsko 	Veřejná místa: úplný zákaz vstoupí v platnost 1. července 2008 s tolerancí odděleného a ventilovaného prostoru pro kuřáky. Pracoviště: zákaz kouření od roku 2002 s výjimkou odděleného prostoru pro kuřáky.
Řecko 	Veřejná místa a Pracoviště: částečný zákaz kouření od roku 2003, ale neaplikuje se.
Slovensko 	Veřejná místa: od roku 2005 zákaz kouření ve veřejných budovách, kavárnách a restauracích, ale s tolerovanou kuřáckou zónou. Pracoviště: od roku 1997 zákon zakazuje kouření, pokud jsou někteří zaměstnanci nekuřáci.
Slovinsko 	Veřejná místa: zákaz kouření ve veřejných budovách od 5. srpna 2007. Výjimku tvoří restaurace s oddělenou a ventilovanou kuřáckou zónou. Zákaz prodeje tabáku mladším 18 let. Pracoviště: úplný zákaz.
Španělsko 	Veřejná místa: od 1. ledna 2006 úplný zákaz kouření, ale se stanovenými výjimkami. Tabák je zakázán v barech a restauracích o rozloze větší než 100 metrů čtverečních, ale tyto struktury mohou zavést uzavřené kuřácké místnosti. Restaurace a bary o rozloze menší než je 100 metrů čtverečních musí jasně vyznačit zda jsou kuřácké nebo nekuřácké. Pracoviště: úplný zákaz od 1. ledna 2006.
Švédsko 	Veřejná místa: od 1. června 2005 úplný zákaz kouření v restauracích, barech a kavárnách. Zákaz kouření v nemocnicích a školních zařízeních se datuje na rok 1993. Pracoviště: zákaz kouření od roku 1993 s výjimkou odděleného a ventilovaného prostoru.
Velká Británie 	Veřejná místa: dekret ze 14. února 2006 úplně zakazující kouření vstoupil v platnost 1. července 2007. Ve Skotsku je zakázáno kouřit na uzavřených veřejných místech od 26. března 2006. V Severním Irsku a Walesu od 1. dubna roku 2007. Prvního července 2007 rozšířila tento zákaz na hospody a obchodní střediska. Pracoviště: některá pracovní místa na volném moři, pod mořem a hospicové se vyhnuly zákazu.

5.2 Právní předpisy Společenství

5.2.1 Nezávazná opatření pro veřejné místa a preventivní opatření

Protikuřácká opatření v členských státech jsou velice rozmanitá, to indikuje, že neexistuje žádné závazné legislativní opatření na úrovni Evropské Unie zakazující úplně kouření na uzavřených veřejných místech a pracovištích a harmonizující předpisy členských států. Otázka Evropy bez tabákového kouře se z velké části řeší a řešila formou nezávazných usnesení a doporučení. *Usnesení Rady z roku 1989 (89/C 189/01)*⁴⁵ o zákazu kouření na veřejných místech vyzývá jednotlivé členské státy, aby přijaly opatření, které zakazuje kouření na všech veřejných místech a rozšířily zákazy ve všech prostředcích veřejné dopravy. Na druhou stranu je ve směrnici výzva, aby členské státy, pokud je to nezbytné, poskytly jasně rezervovaná místa pro kuřáky na místech vypsanych v příloze. V neposlední řadě jsou státy nabádány, aby v případě rozepře zajistily, v místech jiných než těch rezervovaných pro kuřáky, převahu práva nekuřáka na zdraví nad právem kuřáka na kouření. Z tohoto usnesení můžeme vyčíst hned dvě věci. Za prvé, kuřákovi je doposud přiznáváno právo na kouření na rezervovaných místech veřejných a to vcelku suverénním způsobem. Za druhé, a to je důležitější, toto právo musí ustoupit právu na zdraví nekuřáka. Toto usnesení naznačilo zcela jasně trend, kterým se boj proti kouření bude vyvíjet. *Doporučení Rady (2003/54/ES)*⁴⁶ o preventivních opatřeních proti kouření a snaze o zlepšení kontroly vyzývá členské státy, aby prováděly účinná opatření, jež poskytnou ochranu před expozicí tabákovému kouři na vnitřních pracovištích, uzavřených

⁴⁵ Úřední věstník C 189, 26.7.1989, s. 1-2.

⁴⁶ Úřední věstník L 22/31, 25.1.2003, s. 1-4.

veřejných místech a ve veřejné dopravě. Toto doporučení je prakticky zopakováním výše uvedeného usnesení z roku 1989. Hlavní důraz je ovšem kladen na omezení dostupnosti tabákových výrobků pro děti a adolescenty. Doporučení pobízí členské státy, aby odstranily tabákové výrobky ze samoobslužných regálů, omezily přístup k prodejním automatům, omezily prodej na dálku (např.: prostřednictvím internetu), zakázaly prodej kusových cigaret, nebo balení po méně než 19 cigaretách, nepovolily prodej sladkostí a hraček určených pro děti a vyráběných za účelem, aby produkt nebo balení připomínalo tabákový výrobek, a aby povinovaly prodejce tabákových výrobků, že se ujistí o věku zákazníka, který by měl splňovat národní zákon. Další důležitá část doporučení nabádá, aby byla omezena reklama a propagace tabákových výrobků a to zejména zákazem reklamy v kinech, používání billboardů, plakátů a dalších venkovních reklamních technik. Zároveň vyzývá k zákazu používání tabákových značek na netabákové výrobky nebo služby, propagačních věcí (popelníky, zapalovače, slunečníky), a k zákazu používání propagačních prodejních technik (slevy, dárky zadarmo, příležitost účastnit se soutěží).

5.2.2 Směrnice ochraňující pracovníky

Byly také vydány směrnice, které jsou na rozdíl od usnesení a doporučení závazné, a členské státy jsou povinny zavést je do svého vnitrostátního práva do určité lhůty a Společenství může vymáhat jejich plnění. Evropská unie se zasadila o stanovení minimálních požadavků na ochranu pracovníků před tabákovým kouřem. *Směrnice o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví na pracovišti (89/654/EHS),⁴⁷ směrnice o těžebním vrtném průmyslu*

⁴⁷ Úřední věstník L 393, 30.12.1989, s. 1-12.

(92/91/EHS),⁴⁸ směrnice o povrchovém a hlubinném těžebním průmyslu (92/104/EHS)⁴⁹ a směrnice o dočasných nebo mobilních staveništích (92/57/EHS)⁵⁰ požadují, aby na uzavřených pracovištích byl zajištěn dostatečný přísun čerstvého vzduchu a aby veškeré usazeniny či nečistoty, které by bezprostředně mohly ohrozit zdraví zaměstnanců znečištěním ovzduší, byly rychle odstraněny. Zároveň v odpočívárnách musí být stanovené přiměřené opatření na ochranu nekuřáků před obtěžováním tabákovým kouřem. Směrnice o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví při práci těhotných zaměstnankyň a zaměstnankyň krátce po porodu nebo kojících zaměstnankyň (92/85/EHS)⁵¹ stanovuje podmínky, které mají chránit tyto ženy před zdravotní újrou. V seznamu nebezpečným chemických činitelů je uveden i oxid uhelnatý, vznikající při kouření. Tyto směrnice zakazují kouření nepřímo anebo nepodmíněně. Směrnice, která by přímo zakazovala kouření na pracovištích doposud nebyla vydána.

5.2.3 Zákaz tabákové reklamy

Daleko většího dopadu na omezení kouření dosáhla Evropská unie prostřednictvím směrnic, které upravují zákaz tabákové reklamy. Směrnice Rady ze dne 3. října 1989 (89/552/EHS)⁵² o koordinaci některých právních a správních předpisů členských států upravujících provozování televizního vysílání v článku 13 zakazuje všechny formy televizní reklamy na cigarety a jiné tabákové výrobky. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (2003/33/ES)⁵³ o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se reklamy na tabákové výrobky

⁴⁸ Úřední věstník L 348, 28.11. 1992, s. 9-24.

⁴⁹ Úřední věstník L 404, 31.12.1992, s. 10-25.

⁵⁰ Úřední věstník L 245, 26.8.1992, s. 6-22.

⁵¹ Úřední věstník L 348/1, 28.11.1992, s. 1-8.

⁵² Úřední věstník L 298, 17.10.1989, s. 1-8.

⁵³ Úřední věstník L 152/16, 20.6.2003, s. 1-4.

a sponzorství souvisejícího s tabákovými výrobky v článku 3 zakazuje reklamu v tištěných médiích a službách informační společnosti a v článku 4 všechny formy rozhlasové tabákové reklamy. Rovněž zakazuje reklamu na internetu a sponzorování mezinárodních kulturních a sportovních akcí tabákovými společnostmi. Členské státy měly tuto směrnici aplikovat do 31. července 2005, kdy i vstoupila v platnost. Po tomto datu byla například zrušena tabáková reklama na závodech Grand Prix formule 1.

I přes nesporný přínos zákazu reklamy v hlavních médiích jakými je televize, internet, tištěná média a rozhlas by se EU měla soustředit i na další oblasti, kde je dosud tabáková reklama možná. Studie Světové zdravotnické organizace z roku 2008⁵⁴ přináší mimo jiné i výčet nejružnějších zákazů tabákové reklamy v jednotlivých státech. Žádná země doposud nepřijala zákaz reklamy na tabákové výrobky v mezinárodních televizích a rádiích, v některých členských státech (Francie, Německo, Nizozemsko a další) neplatí zákaz reklamy na prodejních místech. I tyto prostory, které tabákové společnosti hojně využívají, by se jednoho dne mohly stát předmětem další směrnice na zákaz reklamy tabákových výrobků. Studie Světové banky ukazuje, že zákaz reklamy na tabákové výrobky může do budoucnosti snížit výskyt kouření dokonce až o 7% procent.⁵⁵ Každý jednotlivý zachráněný život je důležitý.

⁵⁴ Světová zdravotnická organizace: *Report on the global tobacco epidemic*, 2008, http://www.who.int/tobacco/mpower/mpower_report_full_2008.pdf, s. 233-234., [cit. 10.3.2008]

⁵⁵ L'interdiction de la publicité pour le tabac prend effet le 31 juillet, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/05/1013&format=HTML&aged=1&language=FR&guiLanguage=en>, [cit. 05.03.2008]

5.2.4 Daňová politika

V této oblasti byly přijaty tři základní důležité směrnice. *Směrnice Rady (92/79/EHS)*⁵⁶ o přibližování daní na cigarety. Členské státy musí zavést minimální spotřební daň na cigarety. Směrnice požaduje celkovou minimální spotřební daň 57% z výrobní ceny nejžádanějších cigaret v zemi, nebo minimální spotřební daň 60 euro na 1000 kusů nejžádanějších cigaret. *Směrnice Rady (92/80/EHS)*⁵⁷ o přibližování daní na jiné tabákové výrobky než cigarety. Minimální požadovaná daň je pro tabák určený k balení cigaret stanovena na 36%, nebo na 32 euro na kilogram a pro doutníky je nastavena na 5% nebo 11% na 100 kusů nebo kilogram. *Třetí směrnice Rady (95/59/ES)*⁵⁸ z 27. listopadu 1995 o daních jiných než daň z obratu, které ovlivňují spotřebu tabákových výrobků stanovila obecné principy zdanění a definovala kategorie jednotlivých tabákových výrobků.

Na základě informační zprávy Komise byly tyto tři směrnice v roce 2002 pozměněny směrnicí *Rady (2002/10/ES)*⁵⁹ o struktuře a úrovni spotřební daně na tabákové výrobky. Evropská komise je povinna předkládat zprávu každé čtyři roky. V současné době se očekává nová zpráva, která bude obsahovat další návrhy na úpravy, jež by se měly týkat především zjednodušení systému zdanění tabákových výrobků, tak aby se zajistilo přibližování cen po celé Evropě, což se doposud nepovedlo. Viz příloha I. Důvodem jsou určité výjimky udělené převážně novým členským státům, co se týče doby přijetí minimálních kritérií. Zpráva Komise by se také měla soustředit na narůstající trend ručního balení cigaret.

⁵⁶ Úřední věstník L 316, 31.10.1992, s. 8-9

⁵⁷ Úřední věstník L 316, 31.10.1992, s. 10-11.

⁵⁸ Úřední věstník L 291, 06.12.1995

⁵⁹ Úřední věstník L 046, 16.02.2002

5.2.5 Povinné prvky tabákových výrobků

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (2001/37/ES)⁶⁰ o sbližování právních a správních předpisů členských států týkajících se výroby, obchodní úpravy a prodeje tabákových výrobků předepisuje výrobcům maximální obsah dehtu (10 mg/cig), oxidu uhelnatého (10 mg/cig.) a nikotinu (0,8 mg/cig.). Tyto hodnoty kontroluje státem přidělená laboratoř a každý rok předkládá výsledky Komisi. Výrobci a dovozci tabákových výrobků jsou zase povinni každý rok předkládat jednotlivým členským státům seznam ingrediencí a jejich množství použitých při výrobě. Zároveň musí připojit toxikologická data jejich vlivu na zdraví a údaje o návykovosti společně s prohlášením, proč jsou obsaženy. Toto vše zároveň musí být zveřejněno a opět předloženo Komisi. Směrnice také specifikuje maximální rozsah etikety (od 10 do 15% povrchu balíčku) a její umístění. Dalším povinným prvkem je varování. To musí obsahovat obecné varování – „kouření zabíjí/může zabít“, „kouření vážně škodí Vám i lidem ve Vašem okolí“ – pokrývající ne méně než 30% procent příslušné vnější strany balíčku (32% pro členské státy s dvěmi oficiálními jazyky a 35% pro členské státy s třemi) a dodatečné varování na druhé straně - „Kouření je vysoce návykové, nezačínajte s ním.“) pokrývající min. 40% (45% dva oficiální jazyky, 50% pro tři).

K směrnici 2001/37/ES je připojeno také *rozhodnutí Komise (2003/641/ES)⁶¹ o užití barevných fotografií nebo dalších ilustrací na tabákových balíčcích jako zdravotních varování*. Toto rozhodnutí stanovuje pravidla pro jejich užití a zároveň předkládá databázi ilustrací, které mohou být použity, nicméně je nepovinné. Do jaké míry bylo toto dobrovolné rozhodnutí přijato členskými státy popsal ve své řeči z 23. října 2007 na plenárním zasedání Evropského parlamentu ve Štrasburku evropský komisař pro zdraví Markos Kyprianou: „ (...), ale musím

⁶⁰ Úřední věstník L 194, 18.07.2001, s. 38

⁶¹ Úřední věstník L 226, 10.09.2003, s. 4

přiznat, že je velmi neuspokojivé, jak malý počet členských států jich vlastně využil. Opravdu mě to mrzí. (...), současně je používá jen Belgie. Rumunsko začne příští rok a poté později příštího roku i Velká Británie. Mám přísliby od finské a lotyšské vlády, že je plánují zavést v blízké budoucnosti. Stálo to spousty hovorů a naléhání na členské státy, aby se tak stalo.“⁶² Opravdu je těžké naléhat na členské státy, aby přijaly šokující fotografie a vyobrazení jako varovné zprávy. Nicméně je dosti pravděpodobné, že by se kuřáci cítili více motivovaní k tomu, aby přestali kouřit, anebo aby ho přinejmenším omezili. Databáze ilustrací je veřejně dostupná na stránkách Evropské komise.⁶³

5.2.6 Tabákový fond

Tabákový fond Společenství vznikl *Nářízením (2075/92/EHS)*⁶⁴ Rady v roce 1992. Prostředky do tohoto fondu plynou přímo z finanční pomoci, která je poskytována na produkci surového tabáku v rámci zemědělské politiky. Hlavním cílem fondu bylo financovat a koordinovat výzkum a informační programy, aby se zlepšila informovanost o škodlivosti tabáku a příslušných preventivních a léčebných opatřeních. Další důležitou částí bylo řídit tabákovou výrobu ve Společenství tak, aby byla co nejméně škodlivá. *Nářízením Komise (2182/2002)*⁶⁵ z roku 2002 byly finance plynoucí do výzkumu převedeny na zavádění opatření vedoucích k pomoci tabákovým výrobcům orientovat se na jinou produkci. Informační část fondu byla zachována a rozšířena. Tyto shromážděné informace

⁶² Cit. Kyprianou, M: *Making Europe Smoke-Free by 2009*, speech/07/660, 23.10.2007, překlad autor, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/07/660&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=fr>, [cit. 01.03.2008]

⁶³ Evropská komise: *Obrázkové varování*, http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/Tobacco/Documents/cz_pictures.pdf, [cit. 05.03.2008]

⁶⁴ Úřední věstník L 215/70, 30.07.1992, s. 1-7.

⁶⁵ Úřední věstník L 331, 7.12.2002, s. 12-16.

musí vést k prevenci a motivaci lidí přestat s kouřením, k zvýšení obecného povědomí o škodlivosti užívání tabákových výrobků a pasivního kouření nebo ke sběru obdržených výsledků v příslušné oblasti. Tabákový fond financuje např.: kampaň HELP – pro život bez tabáku⁶⁶, dříve to byla kampaň Feel-free to say no⁶⁷.

6 Činnost Společenství ve prospěch prostředí bez tabákového kouře

6.1 Společenství a Světová zdravotnická organizace

Od června 2003 má Společenství, jakožto strana *Rámcové úmluvy Světové zdravotnické organizace o kontrole tabáku*⁶⁸, povinnost jednat ve prospěch prostředí bez tabákového kouře ve všech různých aspektech: mělo by přijímat opatření vedoucí ke snížení poptávky po tabáku, bojovat proti nelegálnímu obchodu s tabákem a na vědecké a technické úrovni předávat informace a sdílet je. Podle článku 8 této úmluvy mají obě strany povinnost „přijímat a provádět (...) opatření, která poskytnou ochranu před expozicí tabákovému kouři na vnitřních pracovištích, veřejné dopravě, na uzavřených veřejných místech a popřípadě i na dalších veřejných místech.“

⁶⁶ <http://www.help-eu.com/>, [cit. 11.03.2008]

⁶⁷ <http://www.feel-free.info/>, [cit. 11.03.2008]

⁶⁸ Světová zdravotnická organizace: *WHO Framework Convention on Tobacco Control*, http://www.who.int/tobacco/framework/WHO_FCTC_english.pdf, [cit. 26.02.2008]

Na první konferenci stran úmluvy v únoru roku 2006 vyjádřilo Společenství potřebu jasnějšího vedení a pokynů ze strany Světové zdravotnické organizace při boji proti expozici tabákovému kouři. 25. června 2007 byla proto publikována zpráva s názvem *Ochrana před expozicí tabákovému kouři: doporučení politik*⁶⁹. Zpráva shrnuje dosavadní poznatky o pasivním kouření a zároveň na základě dosaženého výzkumu nabízí nejlepší řešení boje s ním. Doporučení č.1: 100% prostředí bez kouře, ne ventilace. Podle SZO je nejlepší variantou úplné vymýcení kouření z uzavřených prostor, protože ani sebevýkonnější ventilace či oddělené kuřácké a nekuřácké prostory nejsou sto zabránit nebezpečnému vlivu pasivního kouření. Doporučení č. 2: univerzální ochrana pomocí zákona. Zpráva zdůrazňuje neúčinnost dobrovolných politik. Doporučení č. 3: Pečlivé zavedení a adekvátní prosaditelnost zákona. Je důležité pro zákon získat veřejnou podporu, vzdělávat veřejnost a očekávat výzvy – např. lobování a kampaně proti zákonu ze strany tabákových společností. Doporučení č. 4: Veřejná osvěta k omezení expozice pasivnímu kouření v domácnostech.

Jak se k těmto doporučením Společenství postaví, zda přijme např. směrnici obsahující úplný zákaz v restauracích, není jasné. Žádné závazné stanovisko zatím od žádné instituce Evropské unie nebylo učiněno. Můžeme se ovšem domnívat, pokud se Společenství rozhodne učinit opatření opravující a sladující protikuřácké zákony mezi jednotlivými členskými státy, že opatření budou spíše přísnějšího charakteru. Nejen kvůli výše uvedené zprávě Světové zdravotnické organizace, ale i díky konzultační zelené knize, kterou vypracovala Komise a následným reakcím a zprávě o těchto reakcích.

⁶⁹ Světová zdravotnická organizace: *WHO Protection from exposure to second-hand tobacco smoke: policy recommendations*, 2007, http://www.who.int/tobacco/resources/publications/wntd/2007/who_protection_exposure_final_25_June2007.pdf, [cit. 26.02.2008]

6.2 Zelená kniha

Dne 30.1.2007 publikovala Evropská Komise v konečném znění zelenou knihu s názvem *K Evropě bez tabákového kouře: možnosti politiky na úrovni EU*⁷⁰. Tato kniha je reakcí na sílící diskuzi na téma „Evropa bez tabákového kouře“ a na expozici tabákovému kouři v prostředí. Evropská Komise zde prostřednictvím vlastního výzkumu shrnuje dosavadní poznatky týkající se této debaty a formuluje své názory na tuto problematiku nechávaje ovšem prostor vyjádřit se zúčastněným stranám. Mezní datum pro reakce bylo stanoveno na 1. května 2007. Zabývá se zdravotními důsledky, ekonomickou zátěží, veřejným postojem ke kouření, též zkoumá opatření, jež byla dosud přijata. Snaží se získat dostatečný počet názorů pro to, aby zjistila, jaké opatření se mají učinit a v jakém rozsahu. Zelená kniha je rozdělena do sedmi hlavních oddílů: I. Úvod, II. Odůvodnění akce, III. Současné právní prostředí, IV. Oblast působnosti iniciativy pro prostředí bez kouře, V. Možnosti politiky, VI. Závěrečné poznámky, VII. Přílohy. Nejdůležitějšími oddíly pro možnosti sledování dalšího vývoje jsou čtvrtý a pátý, k nim se také vztahují otázky na konci zelené knihy.

6.2.1 Možné oblasti působnosti

Ve čtvrtém oddílu jsou navrženy možnosti oblastí působnosti při iniciativě EU pro prostředí bez kouře. Vzhledem k tomu, že ke kouření dochází na nejrozličnějších místech, výhodnější se zdá možnost stanovit obecnou politiku než politiky

⁷⁰ Evropská komise: *Zelená kniha. K Evropě bez tabákového kouře: možnosti politiky na úrovni EU*, http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/Tobacco/Documents/gp_smoke_cs.pdf, [cit. 01.03.2008]

zaměřující se na jednotlivé typy míst, kde dochází k expozici tabákovému kouři. „Nejkomplexnější přístup by sestával z návrhu úplného zákazu kouření na všech uzavřených nebo z velké části uzavřených pracovištích a veřejných místech včetně prostředků veřejné dopravy.“⁷¹ Bylo by možno rozšířit zákaz i na venkovní prostory – venkovní stadióny, venkovní prostory v blízkosti budov atd..

Druhou mírnější možností je zakázat kouření na všech uzavřených nebo alespoň z velké části uzavřených pracovištích a veřejných místech, ovšem s „výjimkou udělenou vybraným kategoriím míst... Možné výjimky by mohly zahrnovat pohostinská zařízení s licencí k prodeji alkoholu (restaurace, hostince a bary) a pohostinská zařízení, která nepodávají jídlo.“⁷² Důležité je také, aby boj pro nekuřácké prostředí doprovázela podpůrná opatření na úrovni EU, popřípadě členských států. Do té by mohly patřit různé osvětové kampaně, které zdůrazňují rizika a následky kouření, pobývání v zakouřených místech, a které by usnadnily přístup k informacím a léčbě ze závislosti. Komise následně shrnuje výhody a nevýhody obou možností. Jasně dává najevo sympatie pro první možnost, tedy: Jednotné nařízení pro zákaz kouření.

6.2.2 Možnosti politiky

Zelená kniha předkládá k diskuzi 5 možností, jak by případně měla postupovat pro to, aby dosáhla co nejúčinnější implementace zvolené oblasti působnosti. Jednotlivé možnosti se mohou doplňovat.

⁷¹ Cit. Evropská komise: *Zelená kniha. K Evropě bez tabákového kouře: možnosti politiky na úrovni EU*, http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/Tobacco/Documents/gp_smoke_cs.pdf, s. 12., [cit. 02.03.2008]

⁷² Tamtéž, s. 15. [cit. 02.03.2008]

- Žádná změna současného stavu: pokračování ve stávajících pracích v rámci různých programů Společenství (Veřejné zdraví, Výzkum, Zaměstnanost). Právní úpravy by byly ponechány na členských státech, což by pravděpodobně vedlo k nerovnoměrnému pokroku. Nejméně účinné.
- Dobrovolná opatření: podněcování zainteresovaných stran k přijetí dobrovolných pokynů. Potencionální rychlejší přijetí, ale stávající zkušenosti dokazují, že dobrovolná ujednání nejsou u tohoto tématu účinná.
- Otevřená metoda koordinace: snaha sblížit vnitrostátní předpisy pro boj s kouřením skrze diskuze, povzbuzování, vyměňování osvědčených postupů. Účinnost by ale závisela na tlaku jednotlivých členských států, které jsou pro prostředí bez kouře.
- Doporučení Komise nebo Rady: přestože doporučení nejsou závazná, zasadily by tuto problematiku mezi politické priority, dal by se vytvářet veřejný tlak na přijímání předpisů, přesto by přetrvávalo riziko, že některé členské státy nebudou jednat ani tak.
- Závazné právní předpisy: Možnost různých podob právních předpisů, např. revize stávajících směrnic, které by ukládaly standardy pro prostředí bez tabákového kouře. Výhody jsou relativní snadná vymahatelnost, transparentnost, srovnatelná míra ochrany v celé Evropské Unii. Mezi nevýhody patří složité legislativní postupy s nejistým výsledkem.

6.3 Reakce na zelenou knihu

Zpráva o konzultaci k Zelené knize: K Evropě bez tabákového kouře: možnosti politiky na úrovni EU vyšla v listopadu 2007.⁷³ Shrnuje více než 300 reakcí na otázky uvedené na konci zelené knihy, které se dostaly ke Komisi do 1. května 2007. Otázky najdete také v příloze II. k této práci. Odpovědi na institucionální úrovni přišly od: veřejných autorit (např.: instituce Evropské Unie, národní parlamenty), zdravotnických organizací, tabákových organizací a sociálních partnerů. Téměř polovinu z reakcí tvoří rovněž vyjádření jednotlivců. Většina těchto příspěvků ale neodpovídá na položené otázky a zároveň často obsahují identický text, proto nejsou v dalším hodnocení brány v potaz.

Odpovědi na první otázku týkající se škály opatření: 60% procent respondentů na institucionální úrovni je pro nejkompexnější přístup, tedy úplný zákaz kouření na veřejných místech bez výjimek. Zřejmě nepřekvapí, že všechny zdravotnické organizace podporují toto řešení a naopak tabákové společnosti podporují méně přísnou metodu a to omezení s výjimkami a volají po možnosti ventilačních systémů a umožnění distribuce žvýkacího tabáku za účelem omezení nepříjemných důsledků pasivního kouření. Odpovědi na druhou otázku týkající se různých typů politik: Nejpopulárnějšími metodami se staly doporučení Rady nebo Komise se 36% a závazné právní předpisy se 40%. Jen 14% respondentů si myslí, že není potřeba dalších akcí. Ve všech bodech se tak dostalo Komisi podpory jejích stanovisek.

⁷³Evropská Komise: *Report on the Green Paper Consultation: Towards a Europe free from tobacco smoke: policy options at EU level*, http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/Tobacco/Documents/smoke_free_frep_en.pdf, [cit. 15.03.2008]

6.4 Pozice Evropského parlamentu

Evropský parlament uvítal zelenou knihu Komise a 24. 10. 2007 v návaznosti na ní přijal vlastní iniciační zprávu.⁷⁴ Parlament vyzval všechny členské státy, aby do dvou let zavedly zákaz kouření v dopravních prostředcích, na veřejných místech a uzavřených pracovištích a to jen s minimálními a přísnými výjimkami, které ovšem nijak neohrozí děti a mladistvé. Pokud se tak nestane ve všech 27 státech EU, má Komise do roku 2011 předložit návrh předpisů na ochranu nekuřáků v rámci oblasti ochrany zaměstnanců na pracovišti. Zpráva dále žádá, aby se členské státy zavázaly k snížení konzumace tabákových výrobků u mladistvých o 50% do roku 2025. Parlament pobízí Komisi, aby zařadila tabákový kouř mezi karcinogeny první kategorie. Dále má Komise vypracovat zprávu o nákladech systémů zdravotní péče jednotlivých členů EU, které vznikají v souvislosti s kouřením a působením tabákového kouře v prostředí. Poslanci v neposlední řadě vyzývají Komisi, aby zvážila zavedení dalších opatření pozměněním současných směrnic. Tyto opatření by se měly týkat především zákazu prodeje tabákových výrobků mladistvým do 18 let, výdeje povolení k umístění automatů na cigarety pouze tehdy, pokud bude zaručeno, že k nim nebude mít přístup mládež, odstranění tabákových výrobků ze samoobslužných zón a výloh v maloobchodě, zákazu prodeje tabákových výrobků na dálku mladistvým do 18 let, zvýšení minimálního zdanění napříč všemi členskými státy a povinného označení cigaret obrázkovým varováním. Trochu rozporů vyvolala část zprávy, která vybízí Komisi, aby opětovně zvážila zdravotní důsledky konzumace žvýkacího tabáku a její dopad na spotřebu cigaret. Žvýkací tabák je v Evropské unii ilegální od roku 1992. Někteří poslanci se ale v souladu s tabákovými společnostmi domnívají, že by opětovná legalizace žvýkacího tabáku mohla vyřešit problém pasivního kouření.

⁷⁴ <http://www.europarl.europa.eu/oeil/FindByProcnum.do?lang=1&procnum=INI/2007/2105>, [cit. 18.03.2008]

Toto jsou doposud všechny oficiální kroky Společenství, nyní si shrneme všechny dosažené poznatky a vyvodíme další očekávaný vývoj.

7 Závěr

Lidé, kteří tvrdí, že kouření je v Evropě tradicí a ohrazují se proti různým typům zákazů, mají dozajista pravdu. Kouření má v Evropě opravdu silné kořeny sahající až na samý začátek 16. století. Neměli bychom ovšem zapomínat jakým způsobem tato tradice vznikla. Byla vystavěna na klamných lékařských tvrzeních a mýtických báchorkách. Lidé považovali tabák za všelék s nadpřirozenými účinky a neuvědomovali si dopady svého jednání. V některých zemích třetího světa tato situace do jisté míry trvá stále. V Evropě je diskuze o vlivech kouření na zdraví sofistikovanější. Většina evropského obyvatelstva přinejmenším ví, že kouření způsobuje různá srdeční onemocnění, rakovinu plic nebo že je škodlivé, aby kouřila těhotná žena.

Horší situace panuje okolo pasivního kouření. Kuřák ví, že škodí sobě, ale neuvědomuje si vždy, že druhotným kouřem škodí i lidem v okolí. Důkazy jsou ale jasné a odborné zdravotnické organizace se v názorech na tento problém do jedné shodují. Pasivní kouření je téměř stejně škodlivé jako kouření aktivní. A to je hlavní a pádný důvod, proč některé země jako Irsko, Švédsko, Velká Británie zakázaly kouření na uzavřených veřejných místech a pracovištích. Tyto státy zaznamenaly a zaznamenávají samé pozitivní zkušenosti a další se předpokládají. Nepotvrdily se obavy majitelů pohostinských zařízení z případných poklesů tržeb nebo úbytku klientely. Také se předpokládá, že snížení výskytu kouření a již prokazatelné zdravotní přínosy zákazů kouření ulehčí i státním pokladnám, když nebudou muset vynakládat velké prostředky na léčbu kuřáků. V těchto státech je zároveň typická velká podpora veřejnosti ve prospěch protikuřáckých opatření.

Nekonalaly se žádné velké demonstrace. Kuřáci byly ochotni ustoupit a nepřímo tak uznali, že právo na zdravý život je nadřazené svobodě kouřit. Je nutno také podotknout, že tato svoboda nebyla zrušena, ale pouze upravena tak, aby nezasahovala do života jiných lidí. Ani tyto argumenty přesto nestačí, aby proti kouření aktivně nebo dostatečně bojovaly všechny země Evropské unie.

Nemůžeme se přesto státům jako je Polsko, Česká republika, Řecko divit. Je dozajista potřebná vůle, ale stejně tak je nutná jistá míra odvahy, neboť každá země je specifická a panují v ní určité poměry a není možné zaručit, že silné protikuřácké politiky nebudou mít negativní dopady na pohostinská zařízení nebo celkově na ekonomiku státu. Zdravotní přínosy se ale zaručit dají. Je to často otázka priorit a někdy bohužel také lobingu tabákových společností. Proti kouření se dá bojovat nejrozumnějšími způsoby, zákazy kouření v barech a restauracích jsou až posledním krokem.

Evropská unie dlouhodobě bojuje proti kouření prostřednictvím nejrozumnějších legislativních opatření, kterými postupně směřuje své členy do Evropy bez tabákového kouře. Množství nových členských států přistoupivších v roce 2004 nebo později nemělo přijatu podstatnou část těchto opatření a dodatečně ji přijalo nebo přijímá do svého národního práva. Boj s kouřením je komplexní záležitost. Nejprve je nutno oslabit pozici kouření ve společnosti. Je potřeba uzákonit úplný zákaz reklamy, zvyšovat daně na tabákové výrobky, informovat veřejnost a dostatečně jí nabídnout lékařskou pomoc a nakonec bude skrze vzrůstající podporu a „odvahu“ snadnější zavést úplné zákazy kouření na uzavřených veřejných místech a pracovištích. To dokazuje fakt, že drtivá většina států s úplnými zákazy kouření pochází z patnácti nejstarších členů Evropské unie.

Největším přínosem Společenství v boji proti kouření je kromě diskuzí na nadnárodní úrovni právě jeho postupně přijímaná protikuřácká legislativa, aplikovaná na členské státy především prostřednictvím závazných směrnic. Díky

Společenství je v současnosti například již téměř vymýcena tabáková reklama, je stanovena základní daňová politika, existují varování na všech tabákových výrobcích a veskrze dobře funguje tabákový fond, sponzorující výzkum a informační kampaně. Tyto malé krůčky vytvořily podmínky pro finální podobu boje s kouřením – pro úplné zákazy. Evropská unie nyní posiluje diskuzi a tlačí více na některé členské státy k přijetí přísnějších pravidel. Může si to dovolit, dostala pozitivní ohlasy na zelenou konzultační knihu Komise, stojí za ní Světová zdravotnická organizace i široká veřejnost a její jednotlivé instituce mají na problematiku téměř identický názor. Společenství má nyní před sebou onen poslední krok prosadit skrze závaznou legislativu úplné zákazy kouření na veřejných místech a pracovištích ve všech členských státech. Pro Evropskou Unii je to velká výzva, očekává se od ní mnoho. Jaké budou její další kroky?

Tento rok se očekává zpráva Komise s názvem „Evropa bez tabákového kouře“, která opět posílí diskuzi na nadnárodní úrovni. Dále Komise zřejmě do konce roku 2008 předloží většinu pozměňujících návrhů doporučených Parlamentem v jeho zprávě z října 2007 a doplní tak svou současnou legislativu, záleží ovšem bude na prvních diskuzích Rady. Složitější situace panuje okolo úplného zákazu kouření na veřejných místech a na pracovištích. Otázkou již není jakým způsobem a v jaké míře zakázat kouření, ale nýbrž jak. Kdo má pravomoc jednat v tomto centrálním bodě struktury Společenství? Některé státy upřednostňují princip supranacionality, jiné preferují ponechat si větší suverenitu. Princip subsidiarity ale převažuje. Evropská unie sice nemůže nikdy přijmout legislativu, když by to členské země zvládly samostatně lépe. V tomto případě může ale Komise oponovat, že samostatné zákony v jednotlivých státech nebudou tak účinné jako jeden společný. Můžeme se proto domnívat, že Komise bude jednat opatrně a v nejbližší době vydá nezávazné doporučení. Následné aktivity jednotlivých členů společně se stále silnějším proti-kuřáckým veřejným míněním budou klást velký tlak na všech 27 států EU. Pokud přijmou dostatečně přísné zákazy kouření splňující požadavky, mise bude splněna. Jestliže některé země zůstanou pasivní, tak Společenství prakticky dokáže, že je potřeba zákon na

nadnárodní úrovni. Zdravotní Rada EU by ho pak za silné podpory Parlamentu měla být schopna prosadit. Zákaz kouření na všech uzavřených veřejných místech a pracovištích tak bude aplikován v každém státu Evropské unie.

Resumé

Les gens qui affirment que fumer en Europe est traditionnel, ont certainement raison. Il y a une forte tradition provenant du début du 16e siècle, mais il est important de ne pas oublier comment elle fut fondée. Elle était construite sur de fausses allégations médicales et sur des fables mystiques. Les gens pensaient que tabac était un médicament avec des effets surnaturels pouvant agir contre toutes les maladies. Cette situation dure encore dans certains pays du Tiers Monde. En Europe la discussion sur les effets médicaux est en peu plus professionnelle. La plupart de la population européenne sait que fumer peut causer des maladies cardiovasculaires (le cancer du poumon par exemple) ou qu'il est malsain de fumer pour une femme enceinte.

La situation est plus mauvaise en ce qui concerne le tabagisme passif. Le fumeur sait qu'il nuit à sa propre santé, mais il ne réalise pas toujours qu'exposer les autres à la fumée est aussi mal. Mais les preuves sont irréfutables – les organes de la Santé publique ont les mêmes opinions sur cette problématique. Le tabagisme passif est presque aussi malsain que le tabagisme actif. Ce sont les principales raisons pour lesquelles certains pays comme l'Irlande, la Suède et la Grande Bretagne ont interdit de fumer sur les lieux publics et dans les locaux de travail. Ces États ont enregistré et enregistrent beaucoup de résultats positifs et s'attendent à de nouveaux succès. Les craintes des propriétaires d'établissements Horeca concernant l'abaissement des revenus ou la diminution du nombre de clients ne se sont pas confirmées. On suppose en plus qu'une baisse de la présence de la fumée et déjà prouvables et positives effets médicaux d'interdiction de fumer même soulageront aux caisses de l'État, parce que l'État ne sera pas dépenser grandes moyens aux traitement des maladies des fumeurs. Il y a également un forte soutien du vaste public. Les manifestations importantes n'ont pas eu lieu. Les fumeurs étaient disposés à s'effacer et indirectement ils ont admis que la liberté d'être en

bonne santé est au dessus de la libeté de fumer. Il est aussi important de dire que cette liberté n'a pas été supprimée, mais seulement régulée, pour ne pas toucher la vie des autres gens. Mais ces arguments ne suffisent pas pour que tous les pays de l'Union Européenne luttent activement et suffisamment contre le tabagisme.

Malgré cela il ne faut pas s'étonner de la situation en Pologne, en République tchèque ou en Grèce. Il est certainement nécessaire d'avoir la volonté, mais aussi un certain niveau de courage, parce que chaque pays a une situation spécifique et il n'est pas possible de garantir, qu'une politique antitabac forte ne provoquera pas des impacts négatifs sur les établissement Horeca ou sur l'économie de l'État en général. Mais les effets positifs sur la santé sont garantis. C'est souvent la question des priorités et, malheureusement, également des lobbyistes des entreprises de tabac. Il est possible de lutter contre la fumée de diverses manières, les interdictions de fumer dans les bars et restaurants en constituent la dernière étape.

L'Union Européenne lutte à long terme contre le tabagisme par l'entremise des mesures législatives différentes vers lesquelles, peu à peu, s'orientent ses membres pour aboutir à une Europe sans fumée. Un grand nombre de pays, qui ont adhéré en 2004 ou plus tard, n'ont pas adopté une part essentielle de ces mesures et ils les ont adaptées ou les adoptent supplémentaement à leur droit national. La lutte contre la fumée est une affaire complexe. Tout d'abord il faut affaiblir la position des fumeurs dans la société. Il faut mettre en place une interdiction totale de la publicité, augmenter les taxes sur le tabac, informer le public et offrir suffisamment d'aide médicale et d'après il sera plus facile d'introduire les interdictions totales de fumer sur les lieux public et locaux de travail. La majeure partie des États ayant mis en place des interdictions totales sont parmi les quinze anciens membres de l'Union Européenne.

La plus grande contribution de la Communauté européenne dans la lutte contre le tabagisme est, en dehors de discussions au niveau supranational, sa législation

antitabac, qui est appliquée aux États membres surtout vers les directives obligatoires. Il n'existe presque pas de publicité pour le tabac, une politique fiscale essentielle a été établie, il y a des avertissements sur tous produits du tabac et on a le Fonds communautaire du tabac qui donne de l'argent à la recherche et aux campagnes de renseignements. Ces petits pas ont établi les conditions pour la forme finale de la lutte contre la fumée – les interdictions totales. L'Union européenne renforce à présent la discussion et presse certains états membres à adopter des règles plus strictes. Il peut le faire – elle a reçu des échos positifs sur le livre vert consultatif de la Commission, elle a le soutien de l'OMS et du public et ses institutions sont du même avis en ce qui concerne cette problématique. Maintenant la Communauté doit faire ce dernier pas – tendre vers une législation obligatoire concernant les interdictions de fumer sur les lieux publics et dans les locaux de travail dans tous les États membres. C'est un grand appel très attendu pour l'Union européenne. Quelles seront ses prochaines étapes ?

Cette année on attend le rapport de la Commission : L'Europe sans fumée, qui va encore plus renforcer la discussion au niveau supranational. De plus, elle va présenter la majorité des amendements (qui ont été proposés par le Parlement dans son rapport d'août 2007) et compléter sa présente législation. Les premiers pourparlers du Conseil seront aussi importants. La situation est plus compliquée autour de l'interdiction totale de fumer sur les lieux publics et dans les locaux de travail. Ce n'est plus une question de savoir de quelle manière ou dans quelle mesure agir, mais comment. Qui a la juridiction de régler ce point central de la Communauté ? Certains états membres préfèrent le principe de supranationalité, les autres veulent sauvegarder plus de souveraineté. L'aspect de subsidiarité a pris le dessus. Il est vrai, que L'Union européenne ne peut adopter la législation si les états membres peuvent séparément mieux le faire. Mais dans ce cas la Commission peut s'opposer aux états membres sur le fait que leurs lois ne seront pas aussi effectives que la loi commune. On peut croire que la Commission va procéder avec prudence et dans l'immédiat va adopter une recommandation sans engagement. Les activités suivantes des états membres avec plus fort l'opinion du

public antitabac vont apporter une grande pression sur les 27 états de l'UE. S'ils adoptaient les interdictions suffisamment strictes, la mission serait accomplie. Si certains pays restaient passifs, puis la Communauté va donc démontrer, que il y a besoin d'une loi supranational. Le Conseil de santé de l'UE avec le soutien fort du Parlement serait capable de le passer. L'interdiction totale de fumer sur les lieux public et dans les locaux de travail seraient appliqués dans tous les états membres de l'Union européenne.

Glosář

Český výraz	Francouzský ekvivalent	Anglický ekvivalent
aktivní kouření	tabagisme actif	active smoking
daně z cigaret	taxes sur les cigarettes	taxes on cigarettes
„Evropa bez tabákového kouře“	„Europe sans fumée“	„smoke-free Europe“
expozice tabákovému kouři v prostředí	l'exposition à la fumée de tabac ambiante	exposure to environmental tobacco smoke
Kuřák	fumeur	smoker
Kuřárna	fumoir	smoking room
nekuřácké prostory	zones non-fumeurs	non-smoking areas
nemoci dýchacího ústrojí	maladies respiratoires	respiratory disease
nemoci srdce a krevního oběhu	maladies cardiovasculaires	cardiovascular disease
nepřímé kouření	exposition à la fumée des autres	second-hand smoke
pasivní kouření	tabagisme passif	passive smoking
proti-tabáková kampaň	campagne antitabac	anti-tobacco campaign
rakovina plic	le cancer du poumon	lung cancer
spotřeba tabáku	consommation de tabac	tobacco consumption
spotřební daň a DPH	droit d'accises et TVA	excise duty and VAT
systém větrání	système de ventilation	ventilation system
„toxická látka znečišťující ovzduší“	„polluant toxique de l'air“	„toxic air contaminant“
veřejná doprava	transport public	public transport
veřejná místa	lieux publics	public places
vnitřní pracoviště	les locaux de travail	indoor workplaces
zákaz kouření	l'interdiction de fumer	ban on smoking

Seznam použitých zdrojů

Tištěná literatura:

- 1) Gately, I.: *Tobacco: The Story of How Tobacco Seduced World*, Grove press, New York, 2001.
- 2) Gilman, S., Zhou X.: *Příběh kouře: člověk od úsvitu dějin až po současnost*, nakladatelství dubbuj, Praha, 2006.
- 3) Hartnoll, R.: *Drogy a drogové závislosti: Propojování výzkumu, politiky a praxe*, Úřad vlády České republiky, Rada Evropy, 2005.
- 4) Hrych, E. a kol.: *Slavná historie tabákového dýmu*, Forma, Praha, 1996.
- 5) Jha, P. a Chaloupka, F.: *Jak zvládnout kuřáckou epidemii*, Státní zdravotní ústav, Praha, 2004.
- 6) Pavlíková, J. a Pešek, J.: *Naše zdravotnictví a lékárenství v EU*, GRADA publishing, Praha, 2005.

Dokumenty Úředního věstníku:

- 1) Úřední věstník C 189, 26.7.1989
- 2) Úřední věstník L 298, 17.10.1989
- 3) Úřední věstník L 393, 30.12.1989
- 4) Úřední věstník L 215/70, 30.07.1992
- 5) Úřední věstník L 245, 26.8.1992
- 6) Úřední věstník L 316, 31.10.1992
- 7) Úřední věstník L 316, 31.10.1992

- 8) Úřední věstník L 348, 28.11. 1992
- 9) Úřední věstník L 348/1, 28.11.1992
- 10) Úřední věstník L 404, 31.12.1992
- 11) Úřední věstník L 291, 06.12.1995
- 12) Úřední věstník L 194, 18.07.2001
- 13) Úřední věstník L 046, 16.02.2002
- 14) Úřední věstník L 331, 7.12.2002
- 15) Úřední věstník L 22/31, 25.1.2003
- 16) Úřední věstník L 152/16, 20.6.2003
- 17) Úřední věstník L 226, 10.09.2003

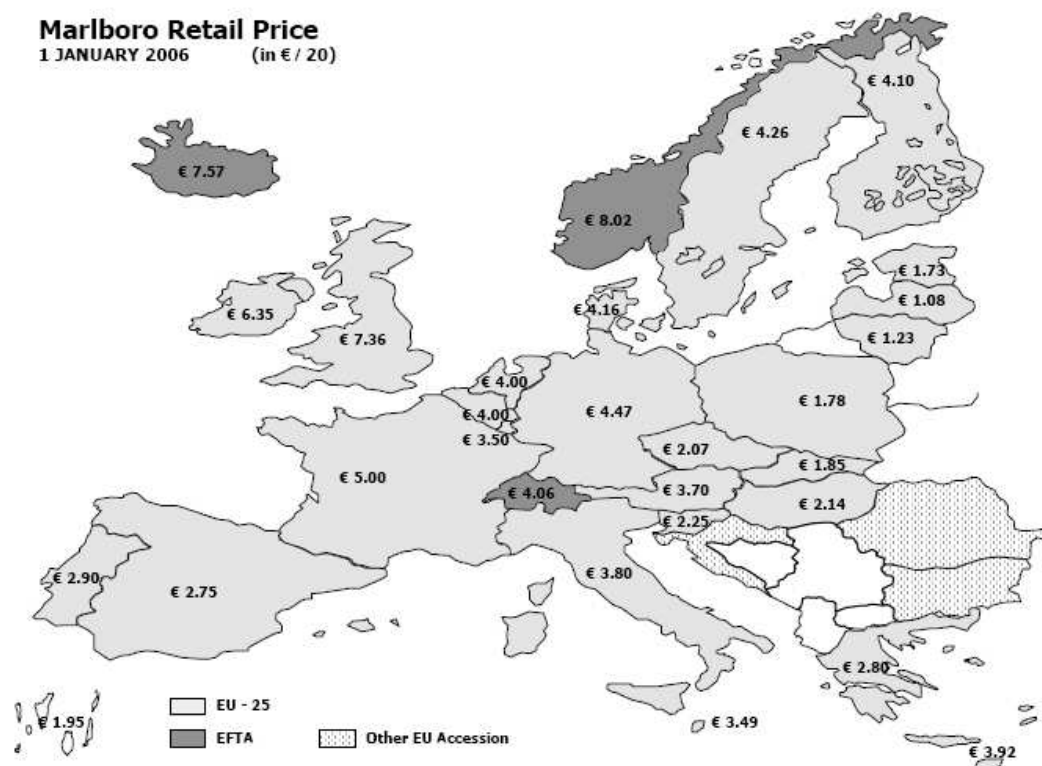
Internetové zdroje:

- 1) <http://www.americanheart.org>
- 2) <http://www.bmj.com>
- 3) <http://www.cifcot.com>
- 4) <http://www.ec.europa.eu>
- 5) <http://www.ectoh07.org>
- 6) <http://www.ensp.org>
- 7) <http://www.epha.org>
- 8) <http://www.eur-lex.europa.eu>
- 9) <http://www.europa.eu>
- 10) <http://www.europarl.europa.eu>
- 11) <http://www.feel-free.info>
- 12) <http://www.forestonline.org>
- 13) <http://www.freedom2choose.com>
- 14) <http://www.help-eu.com>
- 15) <http://www.hm-treasury.gov.uk>

- 16) <http://www.info.cancerresearchuk.org>
- 17) <http://www.inchem.org>
- 18) <http://www.irishhealth.com>
- 19) <http://www.jama.ama-assn.org>
- 20) <http://www.lefigaro.fr>
- 21) <http://www.lemonde.fr>
- 22) <http://www.mcresearch.media-consulta.com/health-eu/>
- 23) <http://www.medicalnewstoday.com>
- 24) <http://www.ncbi.nlm.nih.gov>
- 25) <http://www.news.bbc.co.uk>
- 26) <http://www.nosmokingday.org.uk>
- 27) <http://www.publichealthnews.com>
- 28) <http://www.radio.cz>
- 29) <http://www.releases.usnewswire.com>
- 30) <http://www.sante-medecine.commentcamarche.net>
- 31) <http://www.scotland.gov.uk>
- 32) <http://www.smokefreeeurope.com>
- 33) <http://www.smokefreepartnership.eu>
- 34) <http://www.surgeongeneral.gov>
- 35) <http://www.tabakkontrolle.de>
- 36) <http://www.the-tma.org.uk>
- 37) <http://www.tobacco.neu.edu>
- 38) <http://www.touteleurope.fr>
- 39) <http://www.umdj.edu>
- 40) <http://www.who.int>

Přílohy

Příloha I.: prodejní cena cigaret Marlboro v eurech k 1. lednu 2006.

Zdroj: Joosens, L.: *A public health perspective for the review of the EU tax policy on tobacco products*, červen 2006, http://www.ensp.org/files/tax_position_paper_final.pdf, s. 6., [cit. 20.03.2008]

Příloha II.: – otázky z konzultační zelené knihy

Otázky:

(1) Která ze dvou metod navrhovaných v části IV by vzhledem k oblasti působnosti iniciativy pro prostředí bez kouře byla více žádoucí: úplný zákaz kouření týkající se veškerých uzavřených veřejných prostorů a pracovišť nebo zákaz s výjimkami udělovanými vybraným kategoriím míst? Uveďte prosím důvod(y) své volby.

(2) Která z politik popsaných v části V by byla pro prosazování nekuřáckého prostředí nejvíce žádoucí a nejvhodnější? Jaký druh zásahu na úrovni EU považujete pro dosažení cíle prostředí bez tabákového kouře za nezbytný?

(3) Existují nějaké další kvantitativní či kvalitativní údaje o zdravotních, sociálních či hospodářských dopadech politik ve prospěch prostředí bez kouře, které by se měly zohlednit?

(4) Máte k této zelené knize nějaké další připomínky nebo návrhy?

Zdroj: Evropská komise: *Zelená kniha. K Evropě bez tabákového kouře: možnosti politiky na úrovni EU*, 30.01.2007,
http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/Tobacco/Documents/gp_smoke_cs.pdf, s. 21-22., [cit. 20.03.2008]

Anotace

Anotace

FIŠER, M.: *Evropská unie a boj proti kouření*, České Budějovice 2008, bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, pedagogická fakulta, ústav romanistiky. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Drsková, Ph.D.

Klíčová slova: pasivní kouření, nekuřácké prostory, veřejná místa a pracoviště, protikuřácké politiky, zákaz kouření

Tato bakalářská práce se zabývá bojem Evropské unie proti kouření. Nejprve stručně pojednává o historii a místě tohoto fenoménu v evropské společnosti. Následně mluví o různých důvodech pro zákazy kouření a dopadech protikuřáckých politik. V největší části ale popisuje doposud přijatá legislativní opatření jednotlivých členských států, tak i legislativu Společenství. Pozornost je také věnovaná současnému stavu diskuze a posledním krokům ve prospěch prostředí bez tabákového kouře. Ze shromážděných poznatků práce vyvozuje další předpokládaný vývoj boje Evropské unie proti kouření.

Abstract

European Union and the fight against smoking.

Key words: passive smoking, non-smoking areas, public places and workplaces, anti-tobacco politics, ban on smoking.

This bachelor thesis deals with the fight of the European Union against smoking. An introductory part of the submitted thesis first briefly treats the history and the position of the phenomenon in European society. The following section of my work then analyzes different reasons for bans on smoking and describes the consequences of the anti-tobacco policies. For the most part presented work offers an account of current regulatory environment in the light of national provisions including various existing communal provisions. The last but not least this work also pays attention to the present state of affairs of the debate in favor of the smoke free environment. In its final chapter and its conclusion this thesis aspires to discern future patterns and developments of the European Union policies in the course of debates concerning ban on smoking.